

Cild: VI

Sayı: 9

Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Tarih Dergisi

Mart 1954

Istanbul
Osman Yalçın Matbaası
1954

KARAMANLI'LARIN GORİGOS SEFERİ (1367)

M. C. Şehabeddin Tekindağ

Mısır Memlûklarının mütemadî hücumları ile zayıflayan Kilikya Ermeni krallığı, 1342 de, Léon V. (1320—1342) un ölümü üzerine büs-bütün kuvvetten düşmüş ve memleketin ekseriyetini teşkil eden Ermeniler, Rubenler tahtına Sis ruhanî meclisinin kararı ile, Kıbrıs kralının yeğeni Jean'ı¹, kiral nâibi tâyin etmek zorunda kalmışlardı. Bilâhire tahta geçen kardeşi Guy'un kısa saltanatı da muvaffakiyetli geçmemiştir. Bu kiralın, Ermeni ve Katolik kiliselerini birleştirmeye teşebbüs etmesi, katledilmesine sebep olmuştur (1344). Guy'u müteakib tahta geçen iki Lâtin gaasıbdan biri olan Konstantin IV. in 18 sene süren krallığı zamanında (1344—1363) nisbeten sükûnete kavuşan Ermeni krallığı, onun ölümü ile yeniden bir çok karışıklıklara sahne olmuştur. Ermeniler, Kıbrıs'lıların memleket işlerine müdâhalesini iyi karşılamamışlar ve bir takım teşebbüslere de karşı koymuşlardır. Nitekim, papa Urbain V. in tavsiyesine uyan bir kısım Ermenilerin, diğer bir Lâtin gaasıb olan Konstantin V. i Kilikya tahtına çıkarmak teşebbüsleri akaamete uğramış ve ekseriyeti teşkil eden diğer kısım, Léon VI. u Sis'e da'vet ederek kiral ilân etmişlerdir².

Buna rağmen, acele bir yardıma muhtaç olan Ermeniler, daha Konstantin IV. zamanında, Avrupa'nın Hıristiyan krallarına başvurmuşlar, netiycede ancak Kıbrıs'lıların kendilerine yardım edebileceklerine kaani olmuşlardı. Kıbrıs'lılar, Ermenilerin mürâcaatlarını memnuniyetle karşılamışlar ve derhal faâliyet'e geçerek,

¹ Kardeşi Guy ile beraber Lâtin bir babadan ve Léon II. (1185—1219) un kızı Izabel'den doğmuşlardır. Bk. Çamiçyan, *Ermeni tarihi*, Venedik, 1784 (Ermenice, Tre. Hrand D. Andreasyan), III, s. 114. Antuvan Hancı, *Mahtasar tevârih ül-Ermen*, Beyrut 1868, s. 256.

² Bk. Çamiçyan, *agn. esr.*, III, s. 122.

Antalya civarında bir Türk filosunu mağlûb ettikleri gibi, Anamûr³, Alâiye⁴ ve diğer bu bölge (eski Satalie)⁵ şehirlerini de muayyen bir vergi vermeğe mecbur etmişlerdir⁶. 1358 de, babası Hugunes IV. in yerine Kıbrıs kralı olan Pierre I. (1358—1368) aynı faaliyete devam ettiği gibi, Cenubî Anadolu Türk emâretleri üzerine bir sefer yapmağa da karar vermiştir. Onu bu karara sevkeden bir sebep de, Kilikya'nın bu sıradaki durumu idi. Zira, bu krallığın en mühim şehirlerinden Tarsus, Adana, Pilerga⁷, Ayas⁸ ve bütün sahil şehirleri Türkmen beyleri ile Memlûk

³ Anamûr'un istihkâmları, Karamanlılar tarafından XIV. asırda inşa ettirilmiş olup, gerek bu asırda ve gerek müteakib asırda, bu beyliğin Kıbrıs'a karşı giriştiği teşebbüslerde üs olarak kullanılmıştır. Bu istihkâmlar için bk. Corencez, *Itinéraire d'une partie peu connue de l'Asie-Mineure*, Paris 1816, s. 296; Beaufort, *Karamania*, nşr. F. Beauf, Londres 1818, s. 203; C. Ritter, *Die erdkunde*, Berlin 1859, II, s. 389.

⁴ Bu asırda, ecnebi kaynaklardaki ismi Candelor olup, eski Coracesium'dur. Bugünkü Antalya körfezi üzerindedir. Mamafi şehrin ismini, zamanımızda olduğu gibi, bu devrin vekayi'nüvislerinden L. Machéras ve müteakib asırda Strambaldi daima Alâiye (Alanya) olarak kaydediyorlar. Antalya, Ayas, İskenderiye gibi ticarî ehemmiyeti hâiz limanların yanında, Alâiye'nin de bir mevkiî vardı. Nitekim, bu devrin Hıristiyan müellifleri tarafından sık sık bahsolunmaktadır. Alâiye'nin XIV. asırdaki iktisadî ve siyasî vaziyeti için bk. Corencez, *ayn esr.*, s. 365, 369 v.d.; Beaufort, *ayn esr.*, s. 181 v.d.; Tchihatcheff, *Asie-Mineure*, Paris 1853, s. 77; Mas-Latrie, *Histoire de Chypre*, Paris MDCCCLV, II, 216, 535; III, 64; Ayn. müel., *Trésor de Chronologie, bibl. de l'Ecole des chartes*, 2e série, I, 315, 491, 505; II, 138. Son tedkik için bk. İslam Ansiklopedisi 'Alâiye, maddesi, c. I, s. 286 v.d; İ. Hakkı Konyalı, *Alanya*, İstanbul 1946.

⁵ Satalie adı verilen bölgenin en mühim şehirleri arasında, bilhassa Attalia (Antalya) en başta zikrolunuyor. Bölgenin en iyi ta'rifini yaparak bu hususda mükemmel bir de tedkik hazırlayan müellif Mas-Latrie'dir. bk. *Trésor de chronologie, bibl. de l'Ecole des chartes*, 2e serie, I, s. 326, 328, 498, 505; II, 138-141; Ayn. müel., *Histoire de Chypre*, II, s. 13, 216, 267, not. 1. N. Nicolay da aynı mntika hakkında tarihî ma'lumat veriyor. Ancak, Satalie'yi eski Aegée (Ayas) ile karıştırmıştır. Bk. *Navigations et pérégrinations*, Lyon 1568, s. 148.

⁶ Bk. L. de Mas-Latrie, *L'île de chypre*, Paris 1879, s. 249.

⁷ Ermeni şehirlerinden olan Pilerga'nın, bu asırda, bir gümrük teşkilâtı vardı.

⁸ Eski çağlarda Aegée olarak tanınan Ayas'ın, bu devirdeki ismi La'jazzo'dur. Kilikya'nın tabii bir limanı olduğundan, mühim bir ticaret merkezi sayılıyordu. Sis, Mamistra, Adana ve Tarsus'a kadar giden ticaret yollarının başlangıç yeri, Ayas limanı idi. Marco Polo ile Barbaro'nun Ayas'a dâir verdikleri ma'lumat, uzun müddet ehemmiyetini muhafaza etmiştir. Bahis mevzu'u devir için yeni tedkikler yapılmış ve bilgimiz genişlemiştir. Bk. Alishan (P. Léonce M.), *Sissouan (Kilikya)*, Venice, 1885 (Ermenice), s. 356-395; W. Heyd, *Histoire du Commerce*

emirleri tarafından istilâ edilmiş⁹, ancak çok kuvvetli burçları olan kal'alardan Gaban¹⁰, Pardserpert ve Gorigos¹¹, Türk ve Memlûk emirlerine karşı koyabilmişlerdi. Léon VI. un da, uzun müddet karşı koyacağı şüpheli idi. Nihâyet, Türkmen emaretlerinin en kudretlisi olan Karamanlılar, Gorigos müstahkem mevkiine karşı taarruza girişerek, kal'ayı şiddetle tazyika başlamışlardı. Şehir halkından bir kısmı Karak¹² denilen iç kal'aya

du Levant; trc. F. Raynaud, Leipzig, 1885-6, II, 82; N. Nicolay, *aynı esr.*, s. 148; V. Langlois, *Rapport sur l'exploration Archéologique de la Cilicie et de la Petite-Arménie, pendant les années 1852-1853*, s. 52.

⁹ bk. Saint-Martin, *Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie*, Paris, 1818-19, I, 198-203.

¹⁰ Ermeni Tekfurlarının (*Թագաւոր, Takavor Taç sahibi, Kıral*) iltica ettikleri müstahkem kal'alardan biridir. Son Ermeni kıralı Léon VI. 1374, de, Memlûkların Kilikya'ya hücumları üzerine bu kal'aya sığınmıştır. Bk. Çamiçyan, *aynı esr.*, III, s. 128.

¹¹ Bu müstahkem kal'a ermenice kitâbelerde *Կորիգոս*, Rumca kitâbelerde *Χοριγοζ* ve Lâtin kaynaklarında *Corc, Corico, Courc*, (Bk. Machaut, *La prise d'Alexandrie*, nşr. L. de Mas-Latrie, Genève, 1877, Not. 38). *Curco, Curc, Curta, Curco, Curcum, Curchi* (Bk. V. Langlois, *Trésor des chartes de l'Arménie*, venise, 1863, s. 149), *Corycus, Gorhigos, Korghos* gibi şekiller de görülüyor. Gorigos süryanîce kaynaklarda, *Kurikus, Corkos* şekillerini mubafaza ediyor. İdrisî (*Nüzhetü'l-müştak*, nşr. M. Jaubert, II, 130; 132) de *قرنس* şeklinde kayıtlıdır. Gorigos'un mufasssal tasvirleri gerek Alishan (*ayn., esr.*, 332 v.d. plânı 331-335) ve gerek Mas-Latrie (*Hist. de Chypre*, II, 75, Not. 1); Machaut (*ayn. esr.*, s. 136-137); V. Langlois (*ayn. esr.* s. 126; *Voyage dans la Cilicie*, Paris, 1861, s. 109) tarafından yapılmıştır. Kezâ bk. C. Favre et B. de Mandred, *Voyage en Cilicie*, (1874), paris, 1878. En son tedkikat için bk. Dr. E. Herzfeld bk. *Eine Reise durch das Westliche Kilikien im Frühjahr*, Berlin, 1907 «*Abdruck aus Dr. A. Petermanns Geogr Mitteilungen 1909, heft II*», s. 29 v.d. İktisadî vaziyeti hakkında not: Gorigos'un Bizanslılar zamanındaki ehemmiyeti (bk. Anne Comnène, éd. Bonn. II, 120-121), Orta çağda da devam ediyordu. Şehir bu asırda, Katolik Ermenilerin baş piskoposluğu merkezi idi. Ayrıca, mühim bir ticaret merkezi olan Gorigos'un Cenevizliler için, Konya ile yaptıkları ticari münasibetlerde hayati bir rolü vardı. bk. W. Heyd, *ayn. esr.*, I, 370. 1375 de yalnız gümrük resminden 3,000 Filorin tutarında varidat elde edilmiştir; bk. Mas-Latrie *l'île de chypre*, s. 297-8; Ayn. müel., *Des relations politiques et commerciales de l'Asie mineure avec l'île de chypre sous Lusignan*, *Bibl. de l'École des chartes*, I, 1844-1845; II, 1845-6. Barbaro (bk. Viaggio), Gorigos'un istihsalâtı arasında buğday, pamuk ve kumes hayvanlarını, güzel meyvalarını zikrederek, mu'tedil havasından bahseder. krş. Machaut, *ayn. esr.*, s. 136.

¹² Karak isminin Süryanî mence'li olduğu tahmin olunuyor. Müellifler, kelimeyi müstâhkem kal'a manasına kullanıyorlar. (Saint Martin, *ayn. esr.*, I, 203).

çekilmiş ve bir diğer kısmı da yakındaki küçük bir adaya¹³ iltica etmişlerdi. Maamafih, Karamanlıların müteaddid hücumları neticesiz kalmıştır¹⁴. Ancak, Karamanlıların daimî teşebbüslerinden bunalan ve Léon VI. dan da ümidlerini kesen Gorigos'lular, 8 Ocak 1359' da, şehirdeki rumlardan Michel Psararis ile Costas Filitzis'i, imdat istemek üzere, Kıbrıs'a gönderdiler¹⁵.

Esasen Anadolu sahilinde bir limana ve Kıbrıs'ı Konya, Sivas, ve Erzurum'a bağlayacak bir şehre ihtiyacı olan Pierre, ermenilerin bu teklifini kabul etti ve Gorigos'un stratejik rolünü de hesablayarak, 15 Ocak 1361 de Robert de Lusignan'ın kumandasında beş okçu taburunu, bir çok yiyecek ve malzeme ile birlikte, Gorigos'luların yardımına gönderdi.¹⁶ Gorigos'lular, Kıbrıs'luların şehre duhûlü üzerine, büyük katedralde, Pierre'e sâdik kalacaklarına dâir yemin etmişlerdir.¹⁷ Kıbrıs'luların, bu son müdâhalesi akabinde, sahil emaretleri arasındaki husûmet kaybolmuş ve bunun yerine bir yakınlaşma başlamıştır. Bilhassa enerjik bir Türkmen beyi olarak tanıdığımız Karaman oğlu Alâeddin Ali Bey (1359-1397/8), Pierre'in müdâhalesine karşı koyarak, sahil emaretlerini bir araya getirmeğe muvaffak olmuştur. Esasen, Kıbrıs'luların, Gorigos'da kuvvet bulundurmaları, Karamanlı'lar için daimî bir tehdid idi. Bu yüzden, Manavgat ve Antalya emirleri ile tedâfûî bir ittifak akdeden Alâeddin Ali Bey, Alâiye emiri¹⁸ nin de

¹³ Gorigos müstahkem kal'ası, deniz tarafındaki iki burcla müdafaa olunuyordu. Dulaurier kendi zamanında mevcud olduğunu söylediği bu burclardan biri Karada, diğeri de sahile yakın bir kaya yığını üzerinde bulunuyordu. Bk. *Recueil des Historiens des Croisades I, Doc. Arm.* Paris, 1869, s. 715. Krş. Mas-Latrie, *Hist. de Chypre*, II, s. 75. not-1.

¹⁴ Bk. Mas-Latrie, *L'île de chypre*, s. 231; J. Delaville Le Roulx, *La France en Orient, au XIV. siècle*, Paris, 1833, I, s. 118.

¹⁵ Bk. L. Machéras, *Chronique de Chypre* (runca), trc. E. Miller et C. Sathas, Paris, 1882, s. 63. Krş. N. Jorga, *Philippe de Mézières (1327-1405) et la croisade au XIV. siècle*, Paris 1893, s. 111; J. Delaville Le Roulx, *ayn. esr.*, I, 119.

¹⁶ Machéras, *ayn. esr.*, s. 53, § 60.

¹⁷ Bk. Strambaldi, *Cronica del regno di Cipro*. (*Coll. Doc. inéd. sur l'Hist. de France*); éd. Mas-Latrie, Paris, M. DCCCXCIII, 1361 senesi; Amadi, *Cronica* éd. Mas Latrie, Paris, M. D. CCCXCI, 1361 senesi.

¹⁸ Şihabeddin b. el-Umerî (748/1348), Alâiye'yi Karaman ülkesine dahil gösteriyor. Bu ifade Alâiye emirlerinin Karaman menşe'li oldukları hakkında yaptığımız bir tedkiki de te'yid edici mahiyettedir. Bk. *Karamanlılar. İslâm Ans., - Taskîf* التقييف (Bk. Kalkaşandî, *Szbbh al-A'sî*, Mısır, 1914, V, 347; VIII, 19) de

yardımını te'min ederek Kıbrıs'ı tehdide kalkıştı¹⁹. Bundan bir netiyce elde edemeyince, yeni hazırlıklarda bulunmak üzere Karaman-ili'ne döndü.

Pierre, Karaman oğlunun bu son hareketine mukabele etmekte gecikmedi. Gorigos kapudanı Rorbert, iç kal'anın istihkâmlarını takviyeye me'mur olduğu gibi, Kıbrıs'daki şövalyeler de sefer için hazırlık emrini aldılar. Pierre, bu sefer için büyük hazırlıklara girişmiştir. Kendi hesabına 46 gemi hazırlatmış ve hizmetindeki senyörleri de 4 gemi teçhiz etmeğe zorlamıştır. Kıbrıs sularındaki 12 korsan gemisinin de iltihakile sayıları 119 u bulan filonun yarısını kalyonlar teşkil ediyordu²⁰. 12 Nisan 1361 de, Famagusta limanında toplanan filoya Rodos tarikatının en büyük amirali Jean Forbin, Rodos askeri ile iltihak etmiş, Papa Innocent VI. in yeğeni de bir mikdar kuvvetle katılmıştı. Kıbrıs'daki Ceneviz potestat'sı da cumhuriyetin iki kalyonu ile sefere katılmışdı. Pierre, doğrudan doğruya Karaman oğlunun müttefiki Antalya emirinin üstüne yürümeğe karar verdi. Bu suretle de Karaman oğlunu zayıflatacağını düşünüyordu.

Ağustos ayı içinde Kıbrıs donanmasının kendi üzerlerine geleceğini düşünen sahil emaretleri beylerinin, Kıbrıs'a gelerek, efendilerinin sulh tekliflerini bildiren elçilerini geri gönderen Pierre, derhal Antalya²¹ üzerine hareket etti.

767 (1366) senesinde, Hüsameddin Mahmud b. Alâeddin, Alâiye beyi. olarak zikrolunuyor. Bu suretle lâkabının «Hüsameddin» olduğunu öğrendiğimiz Mahmud b. Alâeddin b. Yusuf b. Karaman'ın 775 (1373) de, Karamanlılara tâbi olarak, Alâiye'de iki mescid yaptırdığını, mevcud kitâbelerinden anlıyoruz. Bk. S. Fikri Erten, *Antalya vilâyeti tarihi*, İstanbul, 1940, s. 72, kitabe No. 27, 28.

¹⁹ Strambaldi, *ayn. esr.*, s. 45. Kıbrıslı L'archimandrite rumca *Kıbrıs tarihi*'nde, Kıbrıs sahillerini vuran Türk gemilerinin adedini 30 (30 *phystes, fuste.*) olarak gösteriyorsa da Jorga, bu malûmatı mevsuk bulmuyor. bk. *ayn. esr.*, s. 115, not 2.

²⁰ Amadi, s. 411; Strambaldi, s. 45. Machéras, filoyu 114 parça olarak gösterir. bk. s. 63.

²¹ Üstünde bir çok kulelerin sıralandığı iki kuvvetli surla müdafaa olunan Antalya'nın bu asırda cenubî Anadolu'nun en işlek bir ticaret limanı olarak oynadığı rol mühimdir. Mısır'dan dönen Venedik gemileri burada demir atıyorlar, Karaman ilinin mahsulâtı ile Avrupa menşeli emtia gene burada mübadele ediliyordu. Corencez, Antalya'nın orta çağı hakkında mufassâl malûmat veriyor. Bk. *ayn. esr.*, s. 385 v.d., 388 v.d; keza Bk. Beauvau de Manonville et M. de Brèves, *Relation d'un voyage en Asie mineure*, 1610, s. 113-14; G. B. Depping, *Histoire du commerce du Levant*, Paris, 1832, I. s. 111.

Pierre, 23 Ağustos 1361 de, Antalya önüne geldiği zaman esasen kuvveti az olan²² Teke emîri Mübârizü'd-din Mehmed Bey²³ şehirde bulunmuyordu. Matteo Villani'ye göre²⁴, kuvvetli Kıbrıs filosu önünde çekilmiştir ki, bizce de doğrusu budur. Pierre'in kardeşi Jean, ilk defa karaya çıkarak şehre karşı taarruza girişti ve çok geçmeden Antalya Kıbrıslıların eline geçti. Bizzat Pierre, Ağustos'un 24 üne tesadüf eden salı günü Sen-Bartelemi yortusunda kal'ayı hücumla zaptetti²⁵. Askerleri şehri yağmaladılar. Devrin müelliflerinden Froissart'ın bildirdiğine göre, şehirde bulunanlardan ekserisi, kadın, çocuk, ayrılmaksızın, katledilmiştir. Gene muasır müelliflerden Machaut, heyecanla, şehirde çıkan yangınları tasvir eder ve burada mevcut ipek ve altın işlemeli kumaşların yağmasını anlatır²⁶.

Bir müddet geçince, Teke emîri, yanında 3.000 suvari ile piyade olduğu hâlde gelerek şehri istirdada teşebbüs etti. Türklerin muharebe usullerini gayet iyi bilen Rodoslu'ların tavsiyeleri olmasaydı, Teke emîri muvaffak olacaktı.

Antalya'nın Kıbrıslılar eline geçmesi Karaman oğlu'nun teşebbüsü ile, 1360 da yapılan ittifakı hükümsüz bırakmıştır. Karaman-

²² XIV. asrın ilk yarısında (1332), Cenevizli Domenichino Doria'nın verdiği malûmata istinad eden el-Umerî, Teke emîri Yunus oğlu Hızır'ın kuvvetlerini 8,000 atlı olarak gösteriyor. bk. *Mesâlik al-Absâr. Notice ...* XIII, 371, 372. Aynı seyyahın, Şeyh Haydar Uryan'dan naklettiği 40,000 rakamı (*ayn. esr.*, 338), bize mübalâğalı görünüyor.

²³ Kıbrıs kroniklerinde sık-sık Taca veya Tacca şekillerile görülen bu isim, Teke isminden muharref olup, Teke emîri mânasına gelmektedir. Strambaldi de Taca emîri olarak zikredilen Mehmed Reis (bk. *ayn. esr.*, s. 53) 'in lâkabı, kitâbelerde «Mübârizü'd-Din» dir. Bk. S. Fikri Erten, *ayn. esr.*, s. 61, kitâbe No. 74. Hamid oğullarından olan Mübarizü'd-Din Mehmed b. Mahmud b. Yunus, hayatını Kıbrıslılarla yaptığı mücadeleler içinde geçirmiş ve 774 (1373) de Antalya'yı istirdada muvaffak olmuştur. Bu hususdaki kitâbe için bk. S. Fikri Erten, *ayn. esr.*, s. 61, kitâbe No. 74.

²⁴ Bk. *Cronica*, nşr. Dragomanni, s. 359.

²⁵ Amedi, s. 411; Strambaldi, s. 46 v.d.; Machaut, s. 20. Biz Antalya'nın Pierre tarafından zaptının 1361 (763) senesi Ağustosunun 24 üne tesadüf eden salı günü Sen-Bartelemi yortusunda vukua geldiğini Antalya müzesinde bulunan kitâbeden anlıyoruz. (Bu kitâbe için bk. S. Fikri, *Antalya livası tarihi*, İstanbul, 1338, s. 6 v.d. Keza bk. F.W. Hasluek, *Annual British School at Athen*, XV, 1908-9, s. 270 v.d.; 1909-1910, s. 185 v.d.)

²⁶ Bk. *ayn. esr.*, s. 20-21.

hıların yüksek hâkimiyetini tanımış olan Manavgat ve Alâiye emîrleri, Pierre'e mürâcaat ederek sulha tâlib oldular ve muayyen bir vergi vermeği taahhüd ederek,²⁷ Grigos ile Antalya'daki Kıbrıs hâkimiyetini tanıdılar²⁸. Pierre, Alâiye'ye giderek, Emîr'inin arz-ı ubûdiyetini kabul etti ve gerek bu emîri ve gerek Manavgat emîrini himâyesine aldığı ilân ederek, Kıbrıs'a avdet etti.

Ancak, henüz mücadeleyi terk etmemiş olan Teke emîri Karaman oğlu Alâeddin Ali Bey'in de teşviki ile, Kıbrıslı'lara karşı yeni bir kampanya açmıştır. Evvelâ, Antalya'ya yiyecek satılmasını men'etti. Bu suretle şehrin teslim olacağını ümid ediyordu. Teke emîri 13 Nisan 1362 de yeniden Antalya önünde görünmüştür. Kal'a kumandanı Jacques de Norès, teslim teklifini reddetti. Maamafih, Teke emîri bu üçüncü teşebbüsünde de muvaffak olamamıştır.

Pierre, gittikçe sertleşen Türk mukavemetini görünce, Avrupa'ya gitmek ve Hıristiyan devletlerin yardımları ile, açılan savaşı devam ettirmek zorunda kaldı²⁹. 24 Ekim 1362 de başlayan Avrupa seyahati³⁰, Pierre'e pek fazla birşey te'min etmemiştir.

Pierre Avrupa'da iken, Teke emîri Kıbrıs'a karşı bir taarruz hazırladı³¹. Bütün sahil emâretleri kendisine yardım ederek Kıbrıs'a karşı yeniden birleştiler. Alâeddin Ali Bey³² de Manavgat ve Alâiye emîrleriyle yeni bir anlaşma akdine muvaffak olmuş idi. Bu emâretlerin küçük filoları da, müşterek düşmana karşı sahillerde toplanmağa başlanmıştı. Memlûklar da, bu emâretlerin gayretlerini çoğaltmak üzere, buraya elçiler gönderiyor³³, kendileri de

²⁷ Bk. Strambaldi, *ayn. esr.*, s. 48; Amadi, *ayn. esr.*, s. 411; G. F. Lore-dano, *Histoire des rois de Chypre*, trc. Giblet, Paris, 1732, I, s. 392.

²⁸ Bk. Mas-Latrie, *Des Relations*, s. 488-95.

²⁹ Roulx, *ayn. esr.*, I, s. 120; Mas-Latrie, *Des Relations*, s. 495 v.d.; Machaut, *ayn. esr.*, s. 21 v.d.

³⁰ Froissart, *Chronique*, nşr. Buchon, Paris, 1837, I, s. 463 v.dd.

³¹ Bk. Strambaldi, *ayn. esr.*, s. 53.

³² Jorga, Alâeddin Ali Bey'i İbrahim Bey'le karıştırıyor. Bk. *ayn. esr.*, s. 114, satır 9.

³³ *El-Taşakıf* (bk. Çalkaşandî, *ayn. esr.*, VIII, s. 19), Memlûkların 767 (1366) senesi Şevvalinde Ermenâk hâkimi 'Alâeddin Ali b. Karaman ile Alanya hâkimi Hüsameddin Mahmud b. Alâeddin'e teşvik eden mektublar yazdıklarını bildiriyor. Bu hususu Kıbrıs kronikleri de te'yid ediyor. Bk. Strambaldi, *ayn. esr.*, s. 77; Machéras, *ayn. esr.*, s. 107, Krş, Mas-Latrie, *Des Relations*, I, 504.

büyük bir donanmanın ihzârı hazırlıkları ile meşgul oluyorlardı³⁴.

Memlûkların bu faâliyeti müsbet netiyce vermekte gecikmiştir. İskenderiye savaşları esnasında (10. X. 1366), Teke emîrinin de yardımını te'min eden Karaman ve Alâiye beylerinin denizcileri, yaptıkları korsanlıklarla, Pierre'i müşkül bir duruma düşürmüşlerdir. Bu yüzden, Alâiyelilerden intikam almak isteyen Pierre, İskenderiye dönüşü, 22 kadırgadan ibaret bir filo ile Alâiye önüne gelerek, kal'asını muhasara etmiş ve müdafilerile de savaşmıştır (1366-767 Ramazan). Alâeddin Ali Bey'in imdatlarına gönderdiği yardımcı kuvvetlerin gelmesi üzerine, Alâiyeliler Kıbrıslıları bozguna uğrattıkları gibi, bir kısmını da esir almağa muvaffak oldular. Bu savaşlarda esir düşen Kıbrıslılardan bir kısmı Alâiyenin burclarına asılmıştır³⁵.

Bu savaşlarda, Alâiyelileri Kıbrıslılara karşı koruyan Karamanlılar, 1367 senesi başlarında, Pierre'e açıktan -açığa cebbe almışlar ve 40,000³⁶ kişilik bir kuvvetle harekete geçmişlerdir. Bu seferki hedef, Gorigos'du. Karamanlılar, bu müstahkem mevki'in hâiz olduğu ticarî ve siyasî ehemmiyeti takdir ederek burayı ellerine geçirmek ve bu suretle de bozulan malî vaziyetlerini düzeltereklerini umuyorlardı. Alâeddin Ali Bey, kuvvetlerinden bir kısmını Mogol Bey'i³⁷ Eminü'd-Devle (Eminü'd-Din?) kumandasında Gorigos'a sevk etti. Kendisi esas Karamanlı askerile Silifke üzerine yürüdü ve Eminü'd-Devle, Gorigos'un müdafileri ile çetin bir savaşa giriştiği bir sırada da, Gorigos'a gelerek savaşlara katıldı. Yârcânî'nin Alâeddin Ali Bey namına yazdığı, Ka-

³⁴ Bu hazırlığı 1 Mart 1366 da Johanniter-migal Mastör'ü Raimond Bérenger bildiriyor. Bk. *Arch. de l'Orient Latin «six lettres relatives aux croisades, VI, 1366, 1 er mars»*, Paris 1881, I, 391—392. Bu hazırlık hakkında kezâ bk. Lore-dano, *ayn. esr.*, s. 389 v.d.

³⁵ Bk. Machéras, *ayn. esr.*, s. 94; İbn Kadı Şoḥbe, *Zeyl Duvel el-İslâm*, Bibl. Nat. No. 1598, arapça yazma, I, 767 (1366) senesi vekayii.

³⁶ Şikâri'nin (nşr. M. Koman, Konya, 1946, s. 107) verdiği bu rakam, Şihâbeddin b. el-Umerî'nin evvelce bu beylik için verdiği rakama (bk. *Mesâlik*, nşr. Quatremère, *Notices et extraits*, Paris, 1838, XIII, s. 342) uyuyor. Machaut (*ayn. esr.*, s. 135, 137) yı mehaz olarak alan Mas-Latrie (*Des Relations*, s. 509 v.d.), Jorga (*ayn. esr.*, s. 357) ve Roulx (*ayn. esr.*, I, s. 134) gibi müellifler ise Karaman ordusunu 45,000 kişi olarak kabul ediyorlar.

³⁷ Şikâri'de sık sık adı geçen Moğol Bey'i ile, Anadolu'da o sırada henüz yaşlıyan Barımbay, Caygazan veya Samagar uluslarından birinin Bey'i kastediliyor.

verildi. Antalya seferinde olduğu gibi, bu seferde de bir haçlı savaşının havası yaratılmış ve hazırlanan kadırgalara pek çok Fransız şövalyesi bindirilmiştir. Karamanlılara karşı açılan bu sefere iştirak eden arkadaşı Jean de Beauvilliers'in raporlarına istinâden eserinin bu kısmını yazan Machaut (bk. *ayn. esr.*, s. 143), kadırgalara irkâb edilen şövalyeleri bize tanıtıyor: Pierre'in kardeşi Jean d'Antiöche'un emrinde bulunan birinci kadırgada ekseriyeti kıralın mâbeyincisi Simons Thynoly ve Jean de Morpho gibi şövalyelerin de dâhil olduğu Kıbrıslılar teşkil ediyordu. Kıbrıs Tricoplier'si Jacques de Norès'in emrindeki ikinci kadırgaya Lusignan hanedanı askeri yerleştirilmişti. Jean d'İbelin, küçük Jacques ve bilhassâ, İngiliz-Fransız muharebelerinde temayüz etmiş bir İngiliz şövalyesi Robert le Roux (Robers li Rous) aynı kadırgada yer almışlardı. Kıbrıs amiralı Jean de Monstry ile Guy le Baveux'nün emrindeki üçüncü kadırgaya en seçkin Fransız askeri ile Flamand, Brabanços ve Breton askeri bindirilmişti. Nantouillet ve Clairvaut *sire*'leri Foulques d'Archiac ile Jacques de Mailly başta olmak üzere, *le comte d'Aleçon* ve *le duc de Bourgogne* lâkablarını birlikte taşıyan Hervé le Coche gibi tanınmış şövalyeler bu gemide bulunuyorlardı. Gaskonyalı kapudan Florimond de Lesparre'in emrindeki dördüncü kadırgaya Gascon, Angevin ve Breten şövalyeleri yerleştirilmişti. Thibaud du pont (Thiebaut dou pont), Jean de Sovains ve Jean de Rochefort, Bertrand de Benanges gibi tanınmış şövalyeler de bu askerlerin başında bulunuyorlardı. Le Cordelier de Puignon'un idâresindeki beşinci kadırgaya yerleştirilen Normand şövalyelerinin en seçkinleri Torcy senyörü Colart d'Estouteville, Baqueville ve iki Picard şövalyesi olan Le Seigneur de Bellanges ile Jean de Cayeu

285) ile Roulx (*ayn. esr.*, I, s. 131), 6 kadırga kabul ediyorlar. Hâlbuki, Strambaldi, Amadi ve Floris Bustron gibi Kıbrıs kronikleri hep 10 adedini «*et subito fece armare 10 galee*» kabul ediyorlar. Bu son üç kronikten iktibas eden müelliflerden Dulaurier (*Rec. Doc. Arm.* I, s. 716) ile Jorga, aynı adedi kabul ediyorlar. Şikârî'nin Ali Emîrî nushasında 10 adedi kabul ediliyor: «سلطان مقابل بر برج اوستنه چيقوب چنك ايدوب هم سير ايدركن انى كوردون دريا يوزودن اون باره اؤدر كپي كپيلر كؤوب حصاره چيگه چنك ايدوب هم سير ايدركن انى كوردون دريا يوزودن اون باره اؤدر كپي كپيلر كؤوب حصاره...» Şikârî'nin M. Koman neşrinde (bk. s. 107) ise 4 gemi geldiği zikrolunuyor ki bu rakam gerek Machaut ve gerekse Machéras'ın ifadesini te'yid ediyor demektir. Her iki kaynağın da muasır oldukları düşünülecek olursa, Şikârî'nin verdiği rakamın kıymeti kendiliğinden anlaşılır. Zira, 2 kadırganın hazırlıklarını ikmal etmek üzere geride bıraktıklarını biliyoruz.

gibi şövalyeler idi. Nihâyet, Brérmont de la Voulte'in emrindeki altıncı kadırgada, başlarında Aimé de Coutances, ve Tribouillard de Tribouville gibi Norman şövalyelerinin bulunduğu, Sicilya, Bourguignon ve Dauphinois askeri yer almış bulunuyordu⁴⁵.

Jean'ın emrinde, 1367 senesi Şubatının 26 sında⁴⁶ Famagusta limanını terkederek filo, hazırlıklarını henüz ikmal etmemiş olan Brémont de la Voulte ile Monstry'nin kadırgalarını, bilâhire yetişmek üzere bırakarak, 28 Şubat pazar günü Gorigos önüne vasil oldu ve aynı gün karaya asker çıkarttı. Kıbrıslılar, Karaman oğlu Alâeddin Ali Bey'i, dağın üstünde, Gorigos'a hâkim kulelerden⁴⁷ biri üzerinde gördüler. Düşmanı gözetlemek üzere mevzie girmiş olan Karamanlı askerile, Türkmen ve Moğollar, Alâeddin Ali Bey'in müessir nutuklariyle⁴⁸ galeyana gelerek, Gorigos'la dağın arasındaki dar bir düzlüğe indiler ve Jean'ın askerini karaya çıkarmasına mâni olmak istediler. Bu yüzden çıkarma bir hayli zor olmuştur. Karamanlıların hücumunu binbir müşkülâtla durdurabilen Kıbrıslılar, nihayet, Gorigos önünde ordugâh kurmağa muvaffak olmuşlardır. Bu sırada Karamanlıların bir kısmı pusuya girmiş, bir kısmı da muhasaraya devam için kal'anın etrafında toplanmışlardı. Kıbrıslılar, harekâta başlar başlamaz, müdhiş bir ok, kargı ve sapan taşı (garrot) yağmuruna tutuldular ve acele ile geri çekildiler. Bu arada Florimond de Lesparre'in, bütün ısrarlara rağmen, yeniden Karamanlılar üzerine yürümek teşebbüsü akamete uğramış ve bir kısım şövalyelerin fedakârlıkları da bir netice vermemiştir. Buna mukabil, Florimond de Lesparre ile Jean de Savains ağır surette yaralanmışlar ve Thibaud du Pontda esir düşmüştür⁴⁹. Bu yüzden müşkül duruma düşen Kıbrıslılar, Jean de Rochefort ile Sire de Bananges'in yararlıkları sayesinde daha fena bir duruma düşmekten kurtula-

⁴⁵ Bk. *ayn. esr.*, s. 138—145.

⁴⁶ Machéras (*ayn. esr.*, s. 143), Strambaldi ve Amadi «*Et a di 26 febrero 1366 de Christo uscite la armada da Famagosta et ando' a Curico*» ifadesile 1366 senesinin Şubatını kabul ediyorlar. Machaut ise, doğru olarak 1367 senesi Şubatını kabul ediyor ki, doğrusu da budur. Bk. *ayn. esr.*, s. 145 v.d.

⁴⁷ Bu kule, Gorigos'un dışında, Machéras'ın Ornitharios adını verdiği surun karşısındaki kuyu yakınında bulunuyordu.

⁴⁸ «علاءالدین جلیه عسکری و بکلری باشته جمع ایدوب ایدر ای سرورلر لطف ایدک دین عشقته» bk. Ali Emîrî nüshası, M. Koman neşri, s. 110.

⁴⁹ Bk. Machaut, *ayn. esr.*, s. 147.

rak, acele ile, Gorigos'a çekilebilmişlerdir⁵⁰. Bu savaşın ertesi günü, yani Martın birinci pazartesi sabahı Kıbrıslıların giriştikleri ikinci teşebbüs de akamete uğramıştır. Bu ikinci savaşın sebebi, geride bırakılan kadirgalardan, Monstry'nin kadirgasının, birinci savaşın akşamı Gorigos limanına gelmesi ve sabahki bozgunu haber alarak, intikam için, başlarında Philippe d'Omont olduğu halde, karaya çıkıp rastladıkları Karamanlılar üzerine saldırmaları idi.

Bu suretle yeniden alevlenen savaşta, Karamanlılar, Kıbrıslıları yeniden sarmışlar ve attıkları oklarla onları bunalttıkları gibi, bir kısmını da, evvelce hazırlamış oldukları pusulara düşürmüşlerdir. Jean Pastez, Guyle Baveux ve Monstry'nin askerleriyle birlikte, yardıma koşmaları üzerine savaş umumileşmiştir. Çok şiddetle cereyan eden bu çarpışmalarda, Karamanlıların mukabelesine dayanamayan Kıbrıslılar sahile doğru çekilmeğe başlamışlardır. Ancak, Guy le Baveux'nün iki oğlu Jean de Rochefort ile Saquet de Biarunun fedakârlıkları ve Karamanlılar önünden zorlukla çekilen şövalyelerin müşkül durumunu görerek, onların kal'aya girmelerini sağlamak üzere Foulques d'Archiac ile Bertrand de Benanges'i bir miktar kuvvetle imdâdlarına gönderen Jean d'Antioche'un müdâhelesi olmasa idi, ric'at asla başarılamazdı. Kıbrıslılar, beraberlerinde yaralıları da olduğu halde çekilerek, Gorigos'a girdiler ve kal'anın kapıları derakab kapandı. Bu son müsademelerdeki Kıbrıs zayıtı çok ağırdı. Philippe d'Omont ve Bonan de Bon başda olmak üzere altı şövalye ölmüş, Pastez, Guy le Baveux, Monstry, Cobert de la Bove, Mensart de Resigny ve Bertrand de Benanges ağır surette yaralanmışlardı⁵¹. Bilhassa, Monstry kadirgası efradı ağır zayıt vermişlerdir. Bu acı tecrübeden ders alan Kıbrıslılar, altıncı kadirganın, Brémond de la Voulte kumandasında yardıma gelmesine rağmen, tekrar teşebbüse geçemediler ve yeni kuvvetlere intizaren, müdâfaa tertibatı aldılar. Gorigos limanındaki kadirgalar, alelâcele Kıbrıs'a gönderildiği gibi, Jean da Kıbrıslıların, kal'ayı terketmesini men, etti. Bu yüzden, iki taraf sekiz gün, hareketsiz kalmıştır. Doku-

⁵⁰ Machaut, Karamanlıların, bu son savaşlarda 20 ölü verdiklerini bildiriyor bk. *ayn. esr.*, s. 147. Krş. Mas-Latrie, *Des Relations*, s. 510. Loredano işe zayıtı 6 ya kadar indiriyor. Bk. *ayn. esr.*, s. 413.

⁵¹ Machaut, *ayn. esr.*, s. 155 vd.

zıncu gün, Gorigos'un burçlarından Karaman ordugâhını tarassud eden Florimod de Lesparre burada büyük bir karışıklık müşahade etti. Bayraklar indiriliyor, çadırlar katlanıyordu. Hemen her hareket ordugâhın bozulduğunu ifşâ ediyordu. Florimond de Lesparre, bu karışıklıktan bilistifade, ric'ata hazırlandıkları anlaşılan Karamanlıların yolunu kesmek üzere, Kıbrıs'dan gelecek yardımı beklemeden, harekete geçmeği, Jean'la beraber kararlaştırdı. Jean, sağ kolun başında, 600 kişilik bir kuvvetle kal'adan çıkarak, Karaman oğlu Alâeddin Ali Bey'in daima üzerinde bulunduğu dağa doğru harekete geçtiği sırada, Lesparre'da sola doğru kayarak, Karamanlıları çevirme hareketine girişmiş. Brémond de la Voulte'de merkezden hücumla geçmiştir.

Karamanlılar, Kıbrıslıların yapmak istedikleri çevirme hareketini anlar - anlamaz şiddetle mukabele etmişlerdir. Ancak, Karamanlıları göç üstünde, hazırlıksız yakalayan Kıbrıslılar, sahile kadar akseden tambur, trampet ve nekkare gürültüleri arasında⁵² dağa tırmanmağa muvaffak olmuşlar ve burada birleşen üç gurup, kendilerine çok zararı dokunmuş olan mancınığı zaptetmiştir. Bu arada, Karamanlıların, çadırları yağmalayan Kıbrıslılara karşı koymaları bir netiyce vermemiştir. Kıbrıslılara karşı sefer hazırlıkları ile meşgul olup, bu arada sahil emâretlerini Pierre'e karşı teşvik eden Yilbûğa al-Nâsirî'nin katli haberi Karaman ordugâhını altüst etmişti. Ordu ile birlikte gelmiş olan kadın ve çocuklar korku ile kaçıyor, zırhlı Karamanlı askeri bile cesaretini kaybetmiş dağa doğru kaçıyor. Bununla beraber, bir kısmı mukavemete devam ediyordu. Bizzat Alaeddin Ali Bey, askerlerini topluyarak, Kıbrıslıların üzerine atılmıştı. Kıbrıslılar ok ve uzun mızraklarla, Karaman oğlunu karşıladılar. Alâeddin Ali Bey hücumlarını bir kaç def'a tekrar etmiştir. Savaşlar gece yarısına kadar sürmüştür.

Kazanmış olduğu bir savaşı, Kahire'den gelen fena haberler üzerine kaybeden Alâeddin Ali Bey, ordugâhtaki telâşi görerek, yeni bir çarpışmanın lüzumsuzluğunu anlamış ve fecrin karanlığında yola çıkma kararını vermişti. Ancak bu çekilişi vaktinde haber alan Jean, Alâeddin Ali Bey, çadırını terk eder etmez, taarruza geçmiş, yol hazırlıklarıyla meşgul Karamanlılar üzerine saldırarak, yeni bir karışıklığa sebep olmuştur. Karamanlıların

⁵² Machaut, *ayn. esr.*, s. 165

bir müddet karşı koyması ise faydasız oldu. Kıbrıslılar, Karaman çadırlarına kadar girerek, onlarla yeniden savaşa giriştiler. Çok inatla cereyan eden bu savaşlarda, her iki tarafta ağır kayıplara uğramıştır⁵³. Karamanlıların ric'at ederken meydana koydukları emsalsiz şecaât ve müdâfaadaki taktikleri, Kıbrıslıların daha fazla ilerlemelerine mâni olmuş ve onların Gorigos'a dönmelerine sebep olmuştur. Kahire'deki isyanı Pierre'e bildiren Jean⁵⁴, 14 Mart 1367 de⁵⁵, Gorigos'da bir mikdar kuvvet bıraktıktan sonra, Kıbrıs'a âvdet etmiştir. Gorigos seferinin neticesiz kaldığını gören, Alâeddin Ali Bey, Jean'ın avdetini müteakib, Pierre'e müracaât ederek sulha talib olmuştur. Esasen, Memlûklara karşı girişeceği yeni teşebbüsünde serbest kalmağı arzu eden Pierre, bu müracaâtı müsaid karşılamış, bu suretle ikisi arasında bir muahede akd olunmuştur. Bu muahede gereğince, Alâeddin Ali Bey, Gorigos'un Kıbrıslılara âid olduğunu kabul ediyordu. Bununla beraber, Karamanlılar, Gorigos'u ele geçirmekten ibaret an'anevî gayelerinden asla vazgeçmemiş, bilâkis daha da artan bir arzu ile hareket ederek, zayıf bir zamanını kollamışlardır. Nitekim, Alâeddin Ali Bey'in torunu İbrahim Bey, ilk fırsatta Gorigos'a yürümüş, bu sefer kendini müdafaa edemeyen kal'ayı kolaylıkla zaptetmiştir⁵⁶.

⁵³ Fazla tafsilât için bk. Machaut, *ayn. esr.*, s. 167—171.

⁵⁴ Bk. Strambaldi, *ayn. esr.*, s. 78

⁵⁵ Bk. Machéras, *ayn. esr.*, s. 105 vd; Amadi, *ayn. esr.*, s. 416; Strambaldi, *ayn. esr.*, s. 78; Floris. Bustron. *ayn. esr.*, s. 265.

⁵⁶ Mufâssal ma'lumat için bk. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Karaman Oğulları, XIV. asır Cenubî Anadolu tarihine âid tsdkik*, Doktora tezi (Basılmamış); Ayn. müel., *Karamanlılar maddesi, İslâm Ansiklopedisi*.